

f'k{k d f'k{k.k vH; kl Øekrh y I q'kkj .kkRed cny

Jhe- okcGs vpluk foykl jko
I gk.; d i k/; ki d]
xuck I ki kujko eks>s v/; ki d egkfo | ky;
oMed[kokMh-] vkGnh jkM] i q ks 05
19975613030%

IkL Rkkouk

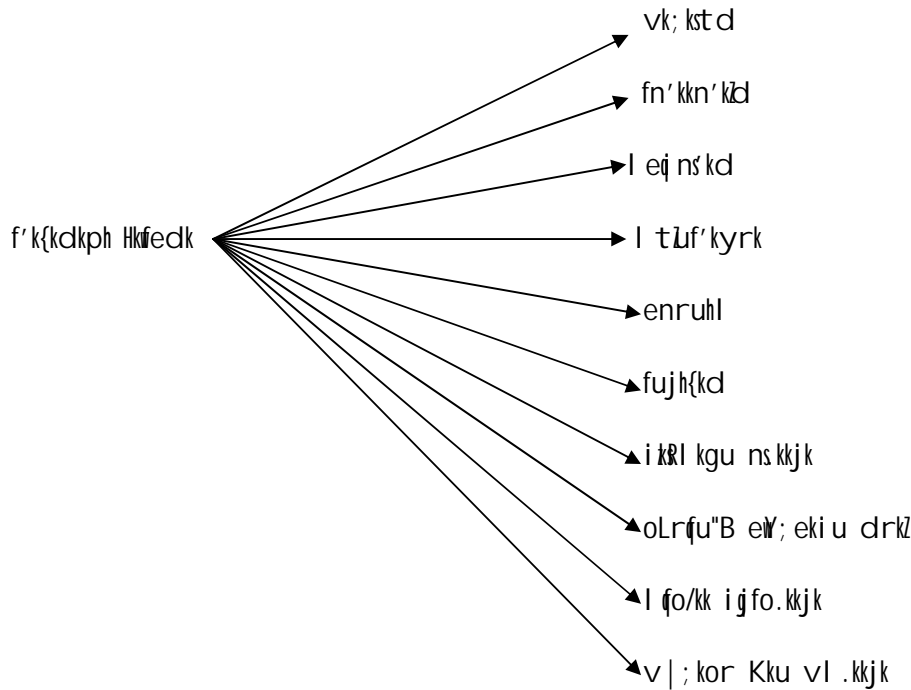
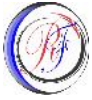
f'k{k.k{k=kr vyhdMs Kkujpukokn ; kph 0; ki d ppkZ gkrkuk fnl rs gh ppkZ
vfrær% , dkp fopkji ; Æ ; Åu i kqkprsrks fopkj Eg.kts eys Lork%ps Kku Lork% ð fpr
dj rkr R; keGs jk"Vh; vH; kl Øe vkjk[kMk 2005 vkf.k , u --l h- -Vh- bZ us fnysyk
f'k{k d f'k{k.kkpk vkjk[kMk 2010 e/; s fo | kF; kPkh Kkujpukdkj gh Hkafedk vkf.k
f'k{k d kph v/; ; u vuHkhrhP; k vk; kst dkph Hkafedk ; kpk i j Ldkj dsyk vkgs

f'k{k d f'k{k.kke/; s cny dj. ; kph xj t dk \

I ekt cnyrks rl k fo | kFkhZ o rl kp 0; Drh fuekZk dj .ks gs f'k{k d kps drD;
vl rs R; keGs vktP; k I ektkph t'kh ekx.kh vkgs rl kp fo | kFkhZ ?kMokok ykxsy o
R; kl kBh I oAFke f'k{k d ke/; s rh I oZ d&'kY; s f'k{k d f'k{k.kkru fuekZk dj .ks gh dkGkph
xj t vkgs KkukP; k Lo#i ki æk.ks v/; ki ukP; k Lo#i kr cny gor- f'k{k.k i f'k{k.k ; kr
Hkn dsyk i kfgts KkukP; k vkdyukl kBh f'k{k.k vl rs rj {kerk vkf.k dks kys ; kP; kl kBh
i f'k{k.k vl rs R; keGs ; Fks I jko vkf.k i Hkro gs ?kVd egRokps Bj rkr-

f'k{k.kkP; k cnyR; k Hkafedk % vH; kl Øe cny

नवीन अभ्यासक्रम आराखडयानुसार विद्यार्थी हा स्वता:चे ज्ञान स्वता:च संरचीत करतो त्याला ज्ञानरचना करण्यासाठी शिक्षकाने आदर्श असे वातावरण निर्माण करावे,रंगमंच तयार करावा,वैज्ञानिक साहित्य पुरवावेत,तथा प्रकारच्या अध्ययन अनुभूती द्याव्यात. म्हणजे शिक्षकांनी विद्यार्थ्यांच्या नैसर्गिक वाढीसाठी सुविधा उपलब्ध करून द्याव्यात.बदललेल्या अभ्यासक्रमानुसार शिक्षकांची भूमिकाही बदलते. यारितीने विचार केल्यास पूर्वीच्या शिक्षकाची भूमिका आज असू शकत नाही. सध्याच्या खाजगीकरण, उदारीकरण आणि जागतिकीकरणामुळे शिक्षकांपुढे वेगवेगळी आव्हाने निर्माण झालेली आहेत. त्यादृष्टिने आपणाला शिक्षक शिक्षणामध्ये बदल म्हणजे सुधारणा करावी लागेल. शिक्षकाची वेगवेगळ्या तत्त्ववेत्त्याप्रमाणे वेगवेगळी वैशिष्ट्ये सांगितली आहेत. तसेच सद्यपरिस्थितीत शिक्षकाला खालिल भूमिका पार पाडल्या लागणर आहेत.

v'kk l oz Hkfredkauh i fji w k z vl .kkj k f' k{k d dkGkph vk0gkus i sy.kkj k Bj .kkj vkgs ; knf"Vus l | i f j f L F k r h l k B h v / ; u v u d k u r h p k v k ; k s t d l p d j v l y s y k f' k{k d r ; k j d j k o k y k x . k j v k g s

Hkfredki ky u i f r e k u i k B v / ; k i d e g f o | k y ; k r j k c o y s r j R ; k 0 n k j s f o f o / k H k f r e d k N k = k / ; k i d k r l k d k j r k ; s r h y - f o | k F ; k P ; k r f o f o / k { k e r k f o d f l r d j . ; k l k B h R ; k a u k d e f i n z v k f . k K k u s i n z k 0 n k j s v / ; ; u v u d k u r h n s k k U ; k f' k{k d k a e / ; s g h d k S k Y ; s v k x k n j f o d f l r > k y h i k f g t r H k k o h f' k{k d k a u k d j k 0 ; k y k x . k k U ; k f o f o / k H k f r e d k y { k k r ? k s A u R ; k l a n H k k a r d k Y i f u d i j a r q o k L r o k ' k h l a c a k h r v' k k l e L ; k j i d a x f o | k F ; k a e s e k a M u R ; k l k M f o . ; k l k B h v / ; ; u v u d k o k a p s v k ; k s t u d j k o s

m n k 1 1 / 2 x f . k r k r u k i k l g k s ; k p h f l k r h 0 ; D r d j . k k j k , d f o | k F k h z r e p h ; k d M s v k y k j r j f' k{k d E g . k u u r e p h H k f r e d k

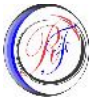
1/2 x V p p k z] l k n j h d j . k 1/2
 2 1/2 f o | k F k h z i j h { k s r d k h d j r k r d k h p h l e L ; k ; k c k r r e p h H k f r e d k (S E A M T e c h n i q u e)

3 1/2 f o | k F k h z i R ; { k v / ; ; u v u d k o k l k B h f u l x k P ; k f B d k . k h x s y s v l r k r e p h H k f r e d k 1/2 f u j h { k d 1/2

4 1/2 e j k B h H k k " k k y s [k u k r g k s k k U ; k ' k o y s [k u k c k r P ; k p i d k l q k k j . ; k l k B h r e p h H k f r e d k 1/2 e n r u h l 1/2

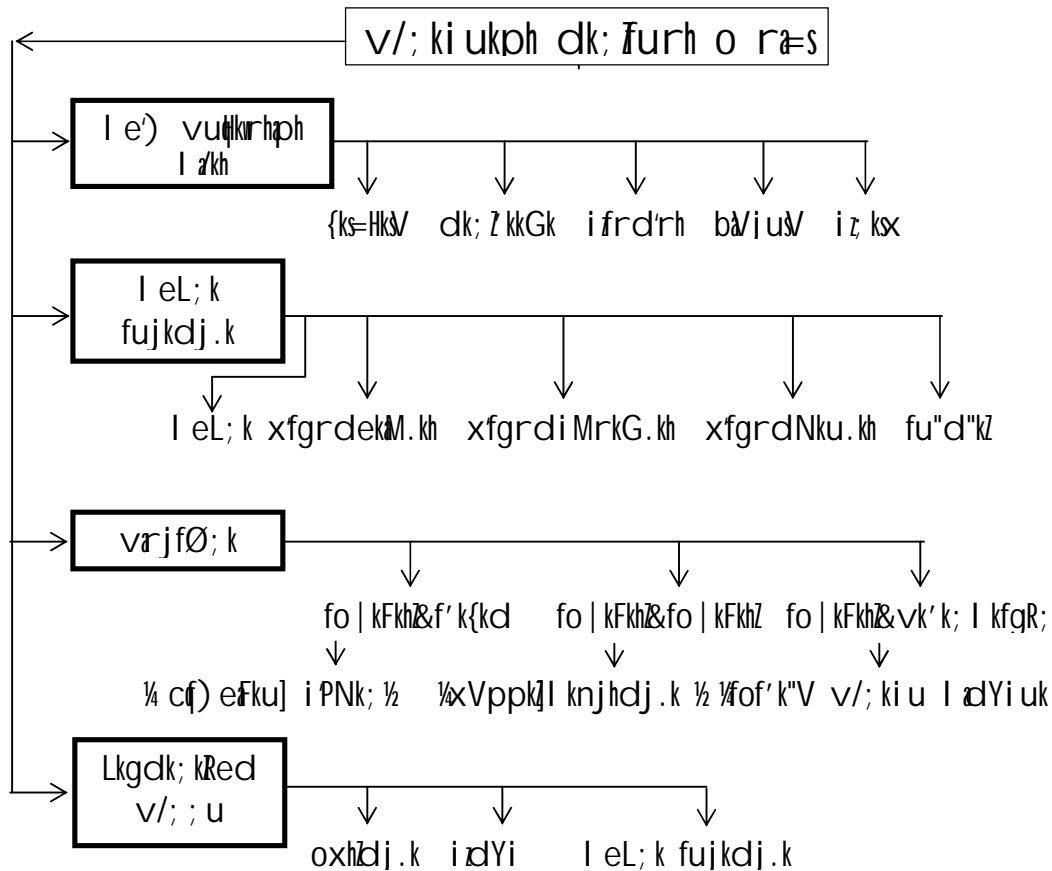
5 1/2 f o | k F ; k a u k , [k k n h l e L ; k l e k j B s A u i z d Y i d j k o ; k l f n Y ; k l f' k{k d E g . k u u r e p h H k f r e d k

1/4 f o / k k i g f o . k k j k 1/2
 v' k k i d k j s f o f o / k H k f r e d k N k = k / ; k i d k a e / ; s l k d k j . k s g h d k G k p h x j t v k g s

uohu vH; kl Øekuđ kj f'k{kdkph oxkārhy Hkředk

- ❖ f'k{kdk fo | kF; kř kh l d ðkn l k/rkr] Kkujpuđ kBh fo | kFkkřuk l gk.; djrkr-
- ❖ fo | kFkhz xVkr dke djrkr-
- ❖ fo | kF; křuh dsys dke R; křh fujh{k.k] R; křk ořkfjd nf"Vdku vkf.k dl kř; k ; kř; k ek/; kekrnu eř; eki u dsys tkrs -
- ❖ fo | kF; křuk iz u fopkjkor o #ph n'křkoh ; kř; vl s vkn'kř okrkoy .k fuekř k dj. ; kl kBh fofok Hkředk f'k{kdkyk oxkře/; s i kj i kM0; k ykx.kkj vkgr-R; kl kBh i řhy eq| kpk fopkj dj .ks vko' ; d vkgs

v'kki řkjs ojhy fofok v/; ki u i) řhpk okij djrkuk nf: ky f'k{kdkyk fofok Hkředk l kdkjd0; k ykřkr- eř; eki ukr f'k{kdkph Hkředk% eř; eki u djrkukgh fo | kF; křh i řřkk uofufeřh {kerk dYi uk'kDrh ; křuk oko fnyk i křgřsEg.krup vH; kl Øekr uohu v/; ki u dk; řurhpk vrřkkřb dj.ks egřokps okVrs

vH; kl Øekr uohu v/; ki u dk; řurhpk vrřkkřb % l řki wř f'k{kdk f'k{k.kkr l /; řLFkrhr uouoh v/; ki u i) řhpk okij dj.ks vko' ; d vkgs - T; k v/; ki u i) řhe/; s fo | kFkhř l gHkkx vf/kdkf/kd ?křk ; řy v'kk i) řhpk okij dř; kl v/; ; u v/; ki u i řØ; k vkuannk; h gkřy- 'kkys vH; kl Øekr vrřkkř dsys; k i R; řd fo" k; křh mřl"V; s

Bjysyh vl rkr -rh mfl"V; s vH; kl Øekru I k/; Øgkohr ; kl kBh vusd ?kVdkpk I ekos k vH; kl Øekr dsk tkrks ijarq rks vk'k; fo|kF; kã; ÿ i kgpfo.; kl kBh I oki wZ f'k{k d f'k{k.kkr fofo/k v/; ki u i) rhpk okij dj.; kl kBh i f'k{k.k fnys tkrks ijarq fo"K; kuð kj v/; ki u i) rh okij.; k , oth mfl"Vkuð kj dksR; k dk; Lhrhpk okij djkok ; kps i f'k{k.k I |FLFkrhr nsks vko'; d vkgs vH; kl Øe pksVhr Kkujpupk fopkj dsysk fnl rks ijarq R; kph iR; {k dk; bkgh v/; ki d f'k{k.kkP; k I oZ iSyph i pu j puk dj.ks vko'; d vkgs I u 2010&2011 ; k 'k{kf.kd o"kkã kl u b; Rrk 1 yh- rs 8 oh I kBh I krR; i wZ I oZ"K eW; eki u dk; ÿ n/rh fofgr dj.; kr vkysyh vkgsR; kuð kj v/; ki d egfo|ky; kr dkgh xksVhæ/; s cny dj.ks xj tps vkgs

I ekj ksi

'k{kf.kd /; s kuð kj vH; kl dæ cnyrks vkf.k cnyys/; k vH; kl dækuð kj f'k{k d kph Hkæedk vkt vl w 'kdr ukgh- R; kn"Vhus f'k{k d f'k{k.kke/; s cny Eg.kt p I qkkj .kk djkoh ykxy-l oki wZ f'k{k.kkr f'k{k d ?kMfor vl rkuk v/; ; u&v/; ki u&eW; eki u ; k rhugh Lrjkoj f'k{k dkyk i fj i wZ djkos ykxrj vkf.k f'k{k dkyk v/; ; u vudkqthP; k vk; kst d kph Hkæedk o fo|kF; kph Kkujpukdkj gh Hkæedk ; kpk i gLdkj dj.ks gh dkGkph xj t vkgs

I nHkæFk

- J.C Aggarwal, -Educational Reforms in India ,SHIPRA PUBLICATIONS 2010
- MkWufyek I i s JMKWf i rhi i kVky]T; krh i kVhy]&Xfreku f'k{k.kkl kBh fopkj i okg&QMds i xk'ku 2011
- MkWg-uk-txrki & f'k{k.kkrhy uoi okg o uoi orL&fuR; urru i xk'ku&2006
- MkWds; q?kkg ekM&f'k{k d kps f'k{k.k & fo|k i xk'ku&2009
- ch ch -i Mhr]MKWufyuh i kVhy JmkW-yrk ekj & f'k{k d f'k{k.k&2009